

ЕВОЛЮЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ У ПОЛІТИЦІ

In the article the author investigates the evolution of approaches to ensuring equality between women and men – from the approaches of "women in development", "gender and development" to a comprehensive gender approach. In the article the author shows the importance of introducing a gender approach at all stages and levels of state policy formation: planning, realization (implementation), monitoring and evaluation.

Поняття «гендерний підхід», «комплексний гендерний підхід» та «гендерно-чутливий підхід» є відносно новими і активно використовуються у політичній сфері з кінця ХХ століття. Уявлення про рівноправність осіб із різних соціально-гендерних груп дуже повільно здобували визнання та поширювалися у суспільстві, хоча сама ідея рівності всіх людей є відомою вже дуже давно.

У 1975 р. в Мехіко на організованій ООН Першій всесвітній конференції зі становища жінок, присвяченій міжнародному року жінки, держави-учасниці вперше наголосили про те, що національні уряди потребують створення внутрішніх механізмів (національних управлінських структур) допомоги розвитку жіночому рухові. На конференції було прийнято План дій, до якого включили пункт про створення цих механізмів. Упродовж проголошеного ООН Десятиліття жінки (1976-1985 рр.) ця ідея була прийнята багатьма країнами, що поклало початок всесвітньому діалогу з метою покращення становища жінок та впровадженню підходу «жінки у розвитку» (WID).

На початку ХХІ століття уряди багатьох країн заявили про відмову від старої практики прийняття рішень та розробки політики у межах підходу WID. Сьогодні значна частина держав намагаються узгодити майбутні напрямки державної політики та урядові і місцеві програми з потребами різних груп як чоловіків, так і жінок, впроваджуючи підхід «гендер і розвиток» (GAD).

Управлінські підходи «жінки у розвитку» (WID) та «гендер і розвиток» (GAD) подекуди використовуються як взаємозамінні, але між ними є кілька принципових відмінностей. Підхід WID було розроблено у 1970-х роках для формулювання заходів та напрямків політики, які б дозволили повною мірою інтегрувати жінок у розвиток суспільства. Підхід GAD розроблено у 1980-х роках з метою усунення соціальних, економічних та політичних нерівностей між різними групами жінок і чоловіків як передумови розвитку, у центрі якого виходиться людина. Сьогодні у вітчизняній політичній науці майже не використовується термін «гендер і розвиток», натомість більш вживаними є – «комплексний гендерний підхід» або «гендерно-чутливий підхід». Метою комплексного гендерного підходу у сфері політичних відносин – є справедливий, сталлий розвиток суспільства, у процесі якого різні групи жінок та чоловіків беруть участь у прийнятті рішень, мають доступ до влади та розподілу ресурсів.

Якщо підхід «жінок у розвитку» передбачав виключно діяльність, спрямовану на жінок – стратегії і проекти для жінок, то комплексний гендерний підхід ставить інші завдання. Серед основних завдань гендерного підходу у політиці – аналіз потреб і можливостей різних груп жінок та чоловіків; задоволення практичних та стратегічних гендерних потреб різних груп осіб.

Згідно з визначенням Організації Об'єднаних Націй, цілеспрямоване впровадження гендерних підходів (англ. gender mainstreaming) – це «...процес оцінювання того, які наслідки матиме для жінок та чоловіків здійснення будь-якого планованого заходу, включаючи впровадження законодавства, стратегічної політики та програм у всіх сферах і на всіх рівнях. Цілеспрямоване впровадження гендерних підходів означає обов'язкове врахування інтересів та досвіду як жінок, так і чоловіків під час розробки, впровадження, моніторингу та оцінювання стратегічних заходів і програм у всіх політичних, економічних та соціальних сферах, щоб забезпечити одержання чоловіками та жінками однакової вигоди від реалізації цих заходів і програм та ліквідувати будь-яку нерівність» [2, р. 102].

Гендерний підхід дозволяє врахувати гендерний вимір в усіх напрямках політики. Гендерна рівність більше не розглядається як «окреме питання», а стає наскрізною складовою всіх напрямків політики та суспільного розвитку. Окрім того, гендерний підхід звертає увагу не окремо на жінок чи чоловіків, а на жінок і чоловіків разом, як дійових осіб у процесі розвитку суспільства та користуванні послуг (бенефіціарів) цього процесу. Жінки і чоловіки одночасно є як суб'єктами, так і об'єктами суспільного розвитку. На відміну від так званих «нейтральних підходів» до аналізу суспільного розвитку, гендерний підхід (гендерно-чутливий підхід) передбачає, що політичні рішення та дії мають різний вплив і силу впливу на різні групи жінок та чоловіків, залежно від віку, місця проживання, рівня доходів, рівня освіти тощо.

Комплексний гендерний підхід ставить людину у центр процесу формування політики. Особи, які приймають рішення повинні розуміти і враховувати вплив своїх рішень на різні групи жінок і чоловіків (соціально-гендерні групи). Врахування впливу на різні групи жінок і чоловіків, забезпечує краще управління та більш ефективний розподіл ресурсів, зокрема ресурсів бюджетів різних рівнів.

До переваг застосування комплексного гендерного підходу належать такі:

- показує, що гендерна рівність є важливим соціальним питанням і має суттєві наслідки для розвитку суспільства;
- забезпечує участь представників та представниць різних соціально-гендерних груп населення у процесі вироблення політики;
- сприяє застосуванню адресного підходу, надає можливість виробникам політики максимізувати переваги та мінімізувати ризики від впровадження політики;
- забезпечує кращу відповідність політики потребам та інтересам різних груп жінок та чоловіків;
- зміцнює демократичні засади політики шляхом консультування з представниками та представницями різних соціально-гендерних груп під час процесу вироблення політики;

- дозволяє оцінити прихильність органів влади принципу рівності, зокрема гендерної, в усіх сферах управлінської діяльності;
- сприяє розбудові індивідуальної спроможності державних виконавців і службовців та інституційної спроможності соціальних груп, громад, організацій, органів влади тощо;
- дозволяє тим, хто формує політику, і тим, хто веде практичну діяльність, не лише зосереджуватися на наслідках гендерної нерівності, а й визначати і виправляти процеси, що її спричиняють.

Уряди багатьох країн світу заявили про відмову від старої практики прийняття рішень та вироблення політики без урахування соціально-гендерних інтересів. Застосовуючи комплексний гендерний підхід, вони намагаються узгодити майбутні напрямки державної, регіональної та місцевої політики (урядові та місцеві стратегії, програми, проекти і бюджети) з потребами, інтересами, а головне можливостями різних груп жінок і чоловіків.

Як показує світовий досвід, застосування комплексного гендерного підходу можливе на різних етапах вироблення політики. Рекомендовано застосовувати гендерний підхід на початковому етапі вироблення політики – етапі планування, оскільки це сприятиме більш повному дослідженню потреб та ресурсів, врахуванню їх відмінних впливів на становище, статус і можливості різних груп жінок і чоловіків. Однак, впровадження гендерного підходу можна розпочати й на етапі моніторингу та оцінки уже діючих стратегій, програм і напрямів політики. У такому випадку результати оцінювання політики та програм стануть відправною точкою у розробці нових ініціатив з врахуванням результатів гендерного аналізу.

1. Оцінювання соціально-гендерного впливу стратегій, програм і проєктів регіонального розвитку : практ. посіб. / М. Колодій та ін.; за ред. І. Санжаровського. Київ : К.І.С., 2012. 80 с.
2. Report of the Economic and Social Council for 1997. New York : United Nations, 1997. 132 p.